

POSTANOWIENIE

Dnia 20 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Demendecki

na posiedzeniu w dniu 20 marca 2023 r., w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, w związku z wnioskiem obwinionego radcy prawnego A. M. o wznowienie postępowania dyscyplinarnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych w W. z dnia 21 września 2021 r., sygn. akt [...]

postanowił:

na podstawie art. 35 § 1 k.p.k. w zw. z art. 74¹ ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1166 - dalej powoływana jako: ustawa o radcach prawnych) stwierdzić swoją niewłaściwość i sprawę przekazać Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu Krajowej Izby Radców Prawnych w W. jako właściwemu do rozpoznania wniosku radcy prawnego A. M. o wznowienie postępowania dyscyplinarnego.

UZASADNIENIE

Radca prawny A. M. został obwiniony o postępowanie sprzeczne z zasadami etyki radcy prawnego polegające na braku zachowania umiaru i taktu, naruszenia zasad godności zawodu oraz zasady wolności słowa pisma w swoich wystąpieniach kierowanych do pracowników P. w S. M. Ż. i G. M. w październiku 2016 r. w G. i S., w korespondencji mailowej załączonej do skarg, tj. o popełnienie przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 64 ust. 1 pkt 1 ustawy o radcach

prawnych w związku z art. 7 ust. 3, art. 11 ust. 1 i 2 w zw. z art. 38 ust. 1 i ust. 4-6 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego (Uchwała nr 3/2014 z dnia 22.11.2014 r.).

Orzeczeniem z dnia 22 stycznia 2021 r., sygn. akt [...], Okręgowy Sąd Dyscyplinarny Okręgowej Izby Radców Prawnych [...] uznał obwinionego za winnego tego, że:

1. popełnił czyn polegający na tym, iż w dniu 17 października 2016 r. w G. dopuścił się uchybienia godności zawodu radcy prawnego w życiu prywatnym w swoim wystąpieniu kierowanym w korespondencji mailowej do [...] w G. tj. przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 64 ust. 1 ustawy o radcach prawnych w zw. z art. 11 ust. 1 i 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawego przyjętego Uchwałą nr [...] Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22.11.2014 r.;

2. popełnił czyn polegający na tym, iż w dniu 27 października 2016 r. w S. dopuścił się uchybienia godności zawodu radcy prawnego w życiu prywatnym w swoim wystąpieniu kierowanym w korespondencji mailowej do [...] w S. tj. przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 64 ust. 1 ustawy o radcach prawnych w zw. z art. 11 ust. 1 i 2 Kodeksu Etyki Radcy Prawego przyjętego Uchwałą nr [...] Nadzwyczajnego Krajowego Zjazdu Radców Prawnych z dnia 22.11.2014 r.

Sąd meriti wymierzył obwinionemu za oba czyny kary jednostkowe upomnienia i karę łączną w postaci kary upomnienia, obciążając obwinionego kosztami postępowania w I instancji.

Odwołanie od powyższego rozstrzygnięcia wniósł obwiniony, który zaskarżył powyższe w całości, wnosząc o uniewinnienie bądź uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Orzeczeniem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych w W. z dnia 21 września 2021 r., sygn. akt [...], utrzymano zaskarżone orzeczenie w całości, zasądając od radcy prawnego A. M. koszty postępowania przed Wyższym Sądem Dyscyplinarnym w zryczałtowanej wysokości 1.500,00 złotych na rzecz Krajowej Izby Radców Prawnych w W.

Pismem z dnia 10 marca 2023 r. obwiniony na podstawie 542 § 1 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. i 11 k.p.k. w zw. z art. 41 k.p.k. wniósł o

„wznowienie postępowania sądu koleżeńskiego w sprawie [...], zakończonego orzeczeniem z dnia 22 stycznia 2021 r.” z uwagi na niewłaściwą obsadę sądu, w którym orzekała sędzia r.pr. K. W., niespełniająca warunków suwerenności sądu i sędziego, przy prowadzeniu rozpraw i orzekaniu z uwagi na niedozwolonego łączenia funkcji w samorządzie radcowskim sędziego i wiceprzewodniczącego komisji stałej OIRP [...].

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Sprawę z wniosku obwinionego radcy prawnego o wznowienie postępowania dyscyplinarnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych w W. z dnia 21 września 2021 r., sygn. akt [...], należało przekazać do Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych jako właściwemu rzeczowo do rozpoznania tego wniosku. Sąd Najwyższy nie jest bowiem właściwy do wydania merytorycznego rozstrzygnięcia w sprawie.

Istotą wznowienia postępowania, zaliczanego do nadzwyczajnych środków zaskarżenia prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie karne (w niniejszej sprawie postępowanie dyscyplinarne), jest wyeliminowanie pomyłek sądowych, które miały wpływ na treść prawomocnego wyroku. Procesowe uruchomienie powyższej instytucji może nastąpić wyłącznie na podstawie przesłanek ściśle określonych w ustawie, zaś katalog okoliczności otwierających drogę do wystąpienia z inicjatywą wzruszenia prawomocnego rozstrzygnięcia art. 540 k.p.k., art. 540a k.p.k., art. 540b k.p.k. oraz art. 542 § 3 k.p.k., stosowane odpowiednio w postępowaniu dyscyplinarnym wobec radców prawnych na podstawie art. 74¹ ustawy o radcach prawnych. W odniesieniu do wznowienia postępowania dyscyplinarnego należy wyróżnić trzy sytuacje: kiedy ustawa zawierająca przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej przewiduje wprost możliwość wznowienia postępowania; kiedy taka ustawa nie przewiduje wprost możliwości wznowienia postępowania dyscyplinarnego, ale odwołuje się do tej instytucji np. w zakresie przepisów o odszkodowaniu (np. za niesłuszne skazanie) oraz sytuacja, w której ustawa w ogóle nie przewiduje - zarówno wprost, jak i

pośrednio- wznowienia postępowania, która ma miejsce w odniesieniu do adwokatów, radców prawnych oraz notariuszy. Wskazać należy jednak, iż w aspekcie wykładni systemowej nie ma żadnego powodu, by twierdzić, że ten nadzwyczajny środek zaskarżenia, jakim jest instytucja wznowienia postępowania dyscyplinarnego, nie przysługuje adwokatom, radcom prawnym, czy notariuszom. Tego rodzaju nadzwyczajny tryb zaskarżenia orzeczenia prawomocnie kończącego postępowania dyscyplinarnego w sprawie radcy prawnego może być stosowany w oparciu o odesłanie z przepisu art. 74¹ pkt 1 ustawy o radcach prawnych, który przecież w sprawach nieuregulowanych odsyła do odpowiedniego stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego (zob. W. Kozielewicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*,³ wydanie, Warszawa 2023, s. 83 – 89). W orzecznictwie wskazuje się, iż „nie widać żadnych racji, aby w drodze wykładni przepisów art. 95n pkt 1 ustawy z 1982 r. - Prawo o adwokaturze, czy art. 74¹ ustawy z 1982 r. o radcach prawnych "odpowiedniość" stosowania przepisów k.p.k. postrzegać jako niemożność stosowania w jakimkolwiek zakresie przepisów rozdziału 56. Wbrew ogólnym regułom wykładni prawniczej jest przecież eliminacja uprawnień obwinionego adwokata czy radcy prawnego do skorzystania z instytucji wznowienia postępowania w sytuacji, gdy ustawa w zakresie przepisów dyscyplinarnych takiego wyłączenia nie przewiduje. Wyprowadzenie takiego wniosku byłoby na niekorzyść obwinionego w zakresie jego uprawnień procesowych, przy braku negatywnej regulacji procesowej i przy istnieniu ogólnej klauzuli odesłania przewidzianej w tych ustawach” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13.01.2017 r., SDI 42/16, OSNKW 2017, nr 4, poz. 24).

Rozważając następnie zatem właściwość rzeczową, wskazać należy, iż podstawą do określenia właściwości stanowią odpowiednio stosowane przepisy art. 544 § 1 i 2 k.p.k. Ustawodawca w art. 544 § 2 k.p.k. wskazał, który sąd jest funkcjonalnie właściwy do rozpoznania wniosku o wznowienie postępowania karnego: wnioski o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądu rejonowego rozpoznaje sąd okręgowy; w kwestii wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem sądu okręgowego – sąd apelacyjny. Natomiast jeśli orzeczenie kończące postępowanie wydał sąd apelacyjny lub Sąd

Najwyższy, o wznowieniu postępowania orzeka Sąd Najwyższy. Kluczowe zatem dla prawidłowego ustalenia właściwości sądu wznowieniowego w sprawach karnych jest to, które orzeczenie kończy postępowanie w sprawie. Skoro natomiast ustawodawca posłużył się zwrotem "postępowanie zakończone orzeczeniem", a nie "postępowanie, w którym sąd orzekał", należy wnioskować, że chodzi o orzeczenie, które zakończyło postępowanie sądowe w sprawie.

Nie budzi wątpliwości, że wnioski o wznowienie postępowania dyscyplinarnego sędziów, prokuratorów i lekarzy rozpoznaje Sąd Najwyższy (art. 125 u.s.p. i art. 126 u.s.p.; art. 164 ustawy Prawo o Prokuraturze; art. 103 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich). W ustawach korporacyjnych dotyczących adwokatów, radców prawnych i notariuszy brak jest natomiast takowej normy kompetencyjnej.

Uznając się niewłaściwym do rozpoznania niniejszego wniosku o wznowienie postępowania dyscyplinarnego, odnieść należy się w pierwszej kolejności do kwestii właściwości funkcjonalnej Sądu Najwyższego. Zgodnie z art. 27 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasacje oraz środki odwoławcze i inne sprawy w wypadkach określonych w ustawie. Wykładnia językowa tegoż przepisu prowadzi do wniosku, iż podstawowym zadaniem Sądu Najwyższego jest przede wszystkim rozpoznawanie kasacji od prawomocnych orzeczeń. Powołany przepis jest więc samoistnym przepisem kompetencyjnym określającym wprost właściwość funkcjonalną Sądu Najwyższego tylko do rozpoznawania kasacji. Natomiast środki odwoławcze i inne sprawy Sąd Najwyższy rozpoznaje tylko w wypadkach określonych w ustawie, a więc właściwość funkcjonalna Sądu Najwyższego w tym zakresie musi wynikać wprost i wyraźnie - z innego niż art. 27 k.p.k. - przepisu ustawy. W ujęciu systemowym za taką interpretacją ww. przepisu przemawia odrębność ustrojowa, funkcjonalna i strukturalna Sądu Najwyższego, wynikająca z przepisów Konstytucji RP, jak i przepisów ustaw o charakterze ustrojowym. Zadania, ustroj i struktura Sądu Najwyższego określone zostały w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, zaś sądów powszechnych w u.s.p. Zgodnie z art. 177 Konstytucji RP, to sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości

innych sądów. Właściwości tej, w tym właściwości Sądu Najwyższego do orzekania w konkretnych sprawach, nie można domniemywać, ani konstruować na zasadzie rozumowania *per analogiam*, byłaby to bowiem ingerencja w konstytucyjnie zagwarantowane dominium sądów powszechnych, które stanowią odrębną od Sądu Najwyższego strukturę sądownictwa, podobnie jak sądy administracyjne czy wojskowe. Nie można zatem traktować w sensie strukturalnym Sądu Najwyższego jako sądu "instancyjnie wyższego", w stosunku do jakiegokolwiek z sądów należących do struktury sądownictwa powszechnego (co nie wyklucza, że w pewnych, wyraźnie określonych ustawowo sytuacjach, Sąd Najwyższy może pełnić taką funkcję). Sąd Najwyższy jest sądem innego rodzaju niż sądy powszechne. Fakt, że zgodnie z art. 183 ust. 1 Konstytucji RP, Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad działalnością sądów powszechnych w zakresie orzekania, nie oznacza, że w ten sposób wprowadzony jest do struktury instancyjnej sądów powszechnych, stanowiąc co do zasady kolejny "sąd wyższy" nad sądem apelacyjnym. W stosunku do Sądu Najwyższego każdy z typów sądów powszechnych (sąd rejonowy, sąd okręgowy, sąd apelacyjny) pozostaje w tej samej relacji: jest sądem, którego działalność w zakresie orzekania podlega nadzorowi Sądu Najwyższego.

Jednocześnie wymaga uwypuklenia, iż nie jest dopuszczalne swobodne rozszerzanie kompetencji organów o charakterze konstytucyjnym, bez szczególnej podstawy wynikającej z określonych w Konstytucji RP zadań tego organu lub szczególnego zezwolenia ustawodawcy. Przeciwno przyjmowaniu kognicji Sądu Najwyższego do rozstrzygania konkretnych spraw ponad zakres jego konstytucyjnych zadań, czy to w drodze interpretacji *per analogiam* lub wykładni rozszerzającej przemawiają również argumenty natury funkcjonalnej. W pełni trafnie wskazuje się nadto, iż „z przyczyn pragmatycznych obciążenie Sądu Najwyższego koniecznością weryfikacji decyzji wypadkowych, incydentalnych, zorientowanych sytuacyjnie i różnej wagi, nie jest pożądane” (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 czerwca 2010 r., sygn. akt SK 38/09, OTK-A 2010, Nr 5, poz. 46).

Zważając na uprzednie rozważania, nie jest zatem podstawne uznanie Sądu Najwyższego za sąd odwoławczy, w przypadku, gdy ustawa tego wyraźnie nie

wskazuje. Przepisy k.p.k. nie przewidują domniemania właściwości Sądu Najwyższego do rozpoznawania wszelkich środków odwoławczych od decyzji podejmowanych przez sądy powszechne, czy to w pierwszej, czy w drugiej instancji, lecz wręcz przeciwnie, do rozpoznania wspomnianych środków odwoławczych wymagają wyrażnej podstawy prawnej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 r., sygn. akt V KZ 66/07, R - OSNKW 2007, poz. 2404). W orzecznictwie niejednokrotnie wskazuje się, iż skoro zgodnie z art. 27 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasacje oraz środki odwoławcze i inne sprawy w wypadkach określonych w ustawie, to tym samym rozpoznawanie przez Sąd Najwyższy środków zaskarżenia, innych niż kasacja, ma charakter wyjątkowy i wymaga wyrażnego przepisu kompetencyjnego (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., sygn. akt I KZP 8/22, OSNK 2023, z. 1, poz. 2). Chociaż dotyczy to właściwości Sądu Najwyższego w zakresie środków odwoławczych od orzeczeń sądów powszechnych, to nie ma przeszkód by nie podzielić tego stanowiska w kontekście procesowych relacji Sąd Najwyższego i korporacyjnych sądów dyscyplinarnych radców prawnych. Nie sposób przecież domniemywać, że skoro Sąd Najwyższy, zgodnie z treścią art. 62² – 62⁵ ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych, rozpoznaje nadzwyczajny środek odwoławczy - kasację od orzeczenia sądu dyscyplinarnego drugiej instancji, to właściwy jest również do rozpoznania innego nadzwyczajnego środka zaskarżenia jakim jest wniosek o wznowienie postępowania. Podstawowym zadaniem Sądu Najwyższego jest przecież rozpoznawanie kasacji, a rozpoznawanie innych środków odwoławczych tylko w wypadkach wyraźnie wskazanych w ustawach (a zatem m.in. rozpoznawanie wniosków o wznowienie postępowań dotyczących spraw dyscyplinarnych sędziów). Sąd Najwyższy będzie natomiast właściwy do rozpoznania wniosku o wznowienie postępowania dyscyplinarnego co do radców prawnych, adwokatów czy notariuszy, ale jedynie w tych sprawach w których wcześniej, po rozpoznaniu kasacji od orzeczenia odwoławczego sądu dyscyplinarnego, uchylił zaskarżone kasacją orzeczenie oraz poprzedzające je orzeczenie sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji i uniewinnił obwinionego radcę albo umorzył wobec niego postępowanie dyscyplinarne, gdyż wówczas postępowanie dyscyplinarne zakończyło się prawomocnym wyrokiem Sądu

Najwyższego (zob. W. Kozielowicz: Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy,³ wydanie, Warszawa 2023, s. 142 -143).

Sąd Najwyższy nie jest „sądem wyższym” nad Wyższym Sądem Dyscyplinarnym Krajowej Izby Radców Prawnych, czy też sądem trzeciej instancji. Podzielenie zatem tezy o właściwości Sądu Najwyższego w zakresie rozpoznawania wniosków o wznowienie postępowania dyscyplinarnego zakończonego orzeczeniem Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych musiałoby zakładać stosowanie wprost regulacji k.p.k., o wznowieniu postępowania, co nie jest przecież możliwe, gdyż właściwość Sądu Najwyższego, nie będącego przecież sądem dyscyplinarnym radców prawnych, została w obszarze postępowania dyscyplinarnego radców prawnych określona w sposób pozytywny przez ustawodawcę (rozpoznawanie kasacji). Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 27 lutego 2013 r., sygn. akt I KZP 26/12, OSNKW 2013, z. 4, poz. 27, dopuścił sprawowanie przez Sąd Najwyższy kontroli instancyjnej nad postanowieniami i zarządzeniami zapadającymi w tzw. postępowaniu okołokasacyjnym, które zamykają drogę do wniesienia kasacji, gdyż jest to niezbędnym instrumentem dla należytego wykonywania kontroli judykacyjnej nad sądami powszechnymi, co z kolei jest podstawowym konstytucyjnym zadaniem Sądu Najwyższego.

Zważając zatem na ustanowienie w Konstytucji RP wyraźnej kompetencji Sądu Najwyższego do orzekania, doprecyzowanej ustawami (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP, art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, art. 27 k.p.k.), brak domniemania właściwości Sądu Najwyższego, jak też brak możliwości ustanowienia właściwości Sądu Najwyższego w przedmiocie wznowienia postępowania dyscyplinarnego w sprawach radców prawnych w drodze odpowiedniego stosowania przepisów k.p.k., a także charakter postępowania dyscyplinarnego (przedmiot, etapy postępowania, struktura organów), jak również respektowanie pozycji ustrojowej samorządu zawodowego radców prawnych, który sprawuje pieczę nad należytym wykonywaniem tego zawodu w granicach interesu

publicznego i dla jego ochrony (por. art. 17 ust. 1 Konstytucji RP), należało rozstrzygnąć, jak na wstępie.

[M. T.]

[ms]